

MAREK WALANCIK

ORCID 0000-0002-0091-8167

Akademia WSB

„UCIECZKI” MŁODZIEŻY W „NOWE ŚWIATY”

ABSTRACT. Walancik Marek, „Ucieczki” młodzieży w „Nowe Światy” [“Escapes” of Young People Into “New Worlds”]. *Studia Edukacyjne* nr 53, 2019, Poznań 2019, pp. 89-102. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. DOI: 10.14746/se.2019.53.6

Undoubtedly, we have time when, as a result of the dizzying pace, young people grow up in “bizarre cultural patterns”. In the author’s opinion, modern youth are growing up in the space of eccentric signposts that lead to escape in the so-called “New Worlds”. Based on the results of empirical research on experimenting with drugs, psychoactive substances and other risky behaviors, it indicates the causes and effects of escaping in the so-called “New Worlds”.

Key words: New Worlds, youth, escapes, real world, virtual world

Tytułem wstępu

W abstrakcie pozwoliłem sobie napisać „Niewątpliwie mamy czas, kiedy na wskutek zawrotnego tempa miliony młodych ludzi dorasta w «przedziwnych wzorcach kulturowych»”. W mojej opinii, współczesna młodzież dorasta w przestrzeni ekscentrycznych drogowskazów, które prowadzą w nowe, nieznane światy. Swoje rozważania czynię na podstawie analizy wyników badań empirycznych dotyczących eksperymentowania z narkotykami, substancjami psychoaktywnymi oraz innymi zachowaniami problemowymi młodzieży¹.

¹ Do przygotowania artykułu wykorzystałem analizy wyników badań przeprowadzonych na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim. Przyjmując za Erall Babbim (E.R. Babbie, *The Practice of Social Research*, Wadsworth/Thomson Learning, All Rights Reserved 2001, s. 112-113), że celem badania jest eksploracja, opis i wyjaśnienie, w prezentowanym przypadku badacze założyli opis, zbadanie i wyjaśnienie problematyki ucieczki młodzieży w „Nowe Światy” pod wpływem zażywania narkotyków i dopalaczy, oraz ucieczki w świat wirtualny.

W zdecydowanej większości przyjmowaliśmy/przyjmujemy, że uciekamy przed czymś, przed kimś. Ucieczka może być z jakiegoś miejsca, to uciekanie lub ucieknięcie z niego. Ucieczka od czegoś nieprzyjemnego, niebezpiecznego lub trudnego, to działania, których celem jest zapomnienie o tym lub odizolowanie się od tego. W terminologii spotykamy: uciekanie, uciekanie skądś, przed czymś, nagle, opuszczenie jakiegoś miejsca, wydostanie się skądś, schronienie się gdzieś, ktoś ucieka w potrzebie, szuka pomocy, ratunku.

Z literatury tekstów biblijnych dowiadujemy się o ucieczce Mojżesza, przywódcy Izraelitów w okresie ich wyjścia z Egiptu i wędrówki do Ziemi Obiecanej², o ucieczce Rodziny Świętej do Egiptu w obawie przed Herodem³. Inne zaznane przykłady ucieczek, to na przykład ucieczka z obozów Auschwitz-Birkenau, ucieczka z Sobiboru, z łagrów, ucieczki z niewoli, bardzo często ucieczki z domu. Z ucieczką związana jest osoba, sytuacja lub miejsce, które daje nam schronienie przed czymś⁴.

Jako autor artykułu podjąłem próbę odpowiedzi na pytania: przed czym, przed kim ucieka współczesna młodzież, do jakich „Nowych Światów”? Zapewne, ucieczka sama w sobie, jako akt, działanie, budzi i będzie budziła wiele pytań, czasami bez odpowiedzi, chociażby te związane z aktem samobójstwa⁵. Czy jest to akt odwagi? Czy jest to ucieczka przed odpowiedzialnością?⁶

„Nowy Świat”, „Nowe Światy” w ujęciu historycznym

W przedstawianych rozważaniach nie postrzegam „Nowego Świata”, „Nowych Światów”, określanych geograficznie, przestrzennie, kulturowo,

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety, a narzędziem był samodzielnie skonstruowany kwestionariusz ankiety. Skonstruowano go opierając się na kafeterii dysjunktywnej (badany miał do wyboru jedną odpowiedź), jak i koniunktywnej (badany miał do wyboru 2, 5 odpowiedzi). W badaniach przeprowadzono również wywiady (na podstawie przygotowanych dyspozycji do wywiadu) z młodzieżą, lekarzami, rodzicami, terapeutami. Odbyły się w latach 2013-2014 i uczestniczyła w nich młodzież szkół ponadpodstawowych (N = 576) Regionu Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, w szerokim ujęciu. Efekty badań zamieszono między innymi w publikacji, która ukazała się w 2014 roku, jednak prezentowane ujęcie nie było zamieszczane. M.Z. Jędrzejko, M. Walancik, *Narkotyki i narkomania. Zjawiska globalne – problemy lokalne. Eksperymenty z narkotykami i innymi substancjami psychoaktywnymi wśród młodzieży i dzieci na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim*, Dąbrowa Górnicza 2014.

² W. Chrostowski, *Pięcioksiąg, czyli Tora Mojżesza*, Warszawa 2007, s. 128.

³ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2006, s. 1395-1396 (Mt 2, 13-15).

⁴ *Nowy słownik języka polskiego PWN, P...Z*, red. M. Bańko, Warszawa, 2000, s. 885-886.

⁵ B. Hołyst, *Struktura i dynamika samobójstw w Polsce*, Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne, 1977, 7.

⁶ B. Hołyst, *Na granicy życia i śmierci*, Warszawa 1996.

charakterystycznych w okresie tak zwanych wielkich odkryć geograficznych dla nowo odkrytych lądów, jak Ameryka Południowa, Ameryka Północna, Ameryka Środkowa oraz Australia i Oceania, w odniesieniu do znanych od starożytności kontynentów Europy, Azji i Afryki, które zaczęto określać mianem „Starego Świata”. Warto jednak zatrzymać się na chwilę przy okresie odkryć geograficznych. Przyczyną wielkich odkryć geograficznych była rozbudzona ciekawość, chęć podróżowania, poznania, zdobywania, bogacenia się, czasami awanturniczy charakter osoby. Warto podkreślić, że aby podjąć się wyprawy w „Nowe Światy”, należało spełniać określone warunki, przynajmniej przez głównych organizatorów, odpowiedzialnych za wyprawy. Musieli oni posiadać określany zasób wiedzy geograficznej, technicznej, ogólnej, która umożliwiałyby daleką eksplorację podróżniczą.

Wszystkie te warunki zostały spełnione wskutek kumulacji wiedzy i postępu technicznego w Europie późnego średniowiecza⁷. Na początku XVII wieku po raz pierwszy w historii cywilizacja europejska zdobyła wiedzę o prawie wszystkich zamieszkałych kontynentach – był to początek nieodwracalnych zmian historycznych. Jednakże, nie był to koniec odkryć nowych kontynentów. Pozostała jeszcze Antarktyda, ale ludzkość po raz pierwszy w swej historii stała się we własnej świadomości „kompletna”. Nowe odkrycia geograficzne miały także wpływ na przemiany umysłowe zachodzące w Europie.

Zapewne jedną z cech charakterystycznych dla uciezki w „Nowe Światy” określane geograficznie, przestrzennie, kulturowo była rozbudzona ciekawość, z którą związana jest fantazja, marzenia o lepszej rzeczywistości, chęć zmiany na lepsze. Często był to awanturniczy tryb życia, niezgodny z prawem, obyczajem. Cecha ta często powodowała, że osoby takie zaciągały się na statki wypływające w nowe, nieznanne światy, ratując się ucieczką przed odpowiedzialnością prawną do Australii, Ameryki. Uciekano na Sicz ukraińską lub tam, jak mówi przysłowie „gdzie pieprz rośnie”, czyli nie tylko do Azji. Na pewno, żeby się wybrać za ocean, określane mianem „Wielkiej Wody”, na przełomie XIX i XX wieku trzeba było mieć marzenia, fantazję.

W podsumowaniu wątku „Nowych Światów” określane geograficznie, przestrzennie warto zwrócić uwagę na ich pozytywne i negatywne skutki. Zapewne do pierwszych możemy zaliczyć:

- odkrycie nowych terenów,

⁷ Bartolomeu Dias opłynął Przylądek Dobrej Nadziei w 1488 roku, Krzysztof Kolumb 12 października 1492 roku odkrył Amerykę, Vasco da Gama w 1498 roku wyprawił się do Indii, Ferdynand Magellan w latach 1519-1522 odbył pierwszą podróż dookoła świata, a Willema Janszooona w roku 1606 uznano za odkrywcę Australii.

- poznanie nowej kultury i tradycji (języka, zwyczajów, rytów, architektury itp.),
 - odkrycie i sprowadzanie nowych gatunków roślin (jak np. ziemniaki, pieprz, fasola, kukurydza, kakao, tytoń, papryka, pomidory, owoce cytrusowe),
 - odkrycie i sprowadzanie nowych gatunków zwierząt,
 - uzyskanie nowych surowców (złoto, srebro, diamenty),
 - rozwój wielu nauk i techniki (jak astronomia, geografia, kartografia, biologia), a co za tym postępuje – budowa lepszych statków, urządzeń (w tym nawigacyjnych), kompasów,
 - rozwój miast i państw nadmorskich,
 - rozwój chrześcijaństwa.
- Natomiast drugie to:
- niszczenie i degradacja kultury innych kultur i cywilizacji (np. Majów, Inków i Azteków),
 - narzucanie siłą swych praw i polityki kolonistom,
 - wojny,
 - powstawanie obszarów nieludzkiego wyzysku ekonomicznego i społecznego,
 - handel niewolnikami – niewolnictwo,
 - sprowadzenie – rozprzestrzenianie nieznanych dotąd chorób,
 - wymordowanie mieszkańców nowych ziem,
 - rozboje, kradzieże gwałty na ludności rdzennej,
 - piractwo,
 - niszczenie środowiska naturalnego,
 - narzucanie religii.

Oczywiście, to nie wszystkie pozytywne i negatywne skutki związane z wielkimi odkryciami geograficznymi, ucieczką do tamtych „Nowych Światów”. Nie wymieniłem polityki kolonializmu jako zjawiska negatywnego, który tak naprawdę rozpoczął się od epoki odkryć geograficznych, choć znany był już w starożytności i sprzyjał utrzymaniu zacofania gospodarki krajów uzależnionych⁸. Wszystkie te negatywne skutki można/należy uznać za patologiczne, będące pierwotnymi i generujące wiele innych, wtórnych, negatywnych skutków trwających przez cały okres epoki kolonializmu do współczesności (niechęć do kultury europejskiej, europejskiego modelu życia). Chociaż, jak pisze Grzegorz Dziamski, Europejczycy tworzą wprawdzie zbiorowość zamieszkującą określone terytorium, to nie mają jednego, wspólnego dla wszystkich Europejczyków języka; najzupełniej więc zasadne

⁸ W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz (red.), *Stosunki międzynarodowe*, Wrocław 2004, s. 289 i 290.

wydaje się pytanie, czy istnieje jedna kultura europejska, czy też kultura europejska jest zbiorem różnych kultur narodowych, polilogiem kultur?⁹ Należy podkreślić, iż do ówczesnych „Nowych Światów” uciekały osoby dorosłe. Dzieci, młodzież były zabierane w przypadku uciezek rodziny; zdarzały się przypadki tak zwanych zaciągów na statki do pracy. Można przyjąć, iż uczestnicy uciezek w „Nowe Światy” kierowali się poszukiwaniem wrażeń, pracy i własnym bezpieczeństwem, pojmowanym jako ucieczka przed zagrożeniem.

Uciezki w tamte „Nowe Światy” generowały wiele negatywnych skutków, patologicznych zachowań, zarówno w wymiarze zbiorowym, jak i jednostkowym. Wyprawom tym towarzyszyło używanie środków psychoaktywnych¹⁰ (alkohol), a w późniejszym czasie narkotyków pochodzenia roślinnego oraz ich mieszanek, jak: heroina¹¹, kokaina, marihuana i haszysz, czy też grzybów: łysiczka lancetowata (*Psilocybe semilanceata*)¹² o działaniu odurzająco-halucynogennym, które przywędrowały wraz z odkryciem „Nowych Światów”. Popularnym halucynogenem używanym w tamtym okresie przede wszystkim przez szamanów był: muchomor czerwony (*Amanita muscaria*), bieleń dziędzierzawa (*Datura stramonium*), kaktus Peyote (*Lophophora Williamsii*), pokrzyk wilcza jagoda (*Atropa belladonna*), czy lulek czarny (*Hyoscyamus Niger*), mandragora (*Mandragora officinarum*), bylica piołun (*Artemisia absinthium*), lulecznica kraińska (*Scropolia carniolica*) oraz wiele innych¹³.

Współczesna rzeczywistość - współczesne „Nowe Światy”

Współczesna rzeczywistość, świat, w którym żyjemy, jak pisze Zbyszko Melosik, na przełomie wieków (i tysiącleci) jest zupełnie inny niż ten, jaki pamiętamy z lat naszego dzieciństwa. Nie jest ona już monolityczna i jedno-

⁹ G. Dziamski, *Kłopoty z kulturą*, Przegląd Kulturoznawczy, 2010, 2(8), s. 7; tenże, *Rola kultury w procesie integracji europejskiej*, „Europa Wschodu i Zachodu”, 3, Poznań 1999; tenże, *Education for Common Europe*, [w:] *Europaisierung der Bildungs-systeme*, red. Z. Drozdowicz, P. Gerlich, K. Glass, Wien - Poznań 2000.

¹⁰ R. McEntarffer, J. Weseley Allyson, *Barron's AP Psychology*, New York 2007, s. 79-80 (Substancje psychoaktywne znacząco zmieniają chemię zarówno mózgu, jak i całego organizmu. Poprzez procesy fizjologiczne zachodzące w mózgu pod wpływem ich zażywania wywołują zmiany stanu świadomości).

¹¹ G. Busse, *Morphine. Drugs the Straight Fact*, New York 2006, s. 15-20.

¹² Ch. Andersson, J. Kristinsson, J. Gry, *Occurrence and Use of Hallucinogenic Mushrooms Containing Psilocybin Alkaloids*, Copenhagen 2009, s. 54.

¹³ J. Wrona, *Dopalacze demony naszych czasów*, Częstochowa 2011, s. 11-18.

znaczna, lecz niejednorodna i sfragmentaryzowana, pełna tysięcy „małych”, sprzecznych narracji. Trudno w niej się odnaleźć i trudno ją opisać, a najtrudniej odpowiedzieć na pytania: jak(im) być, w jaki sposób żyć, jak wychowywać¹⁴. Edmund Wnuk-Lipiński pisze:

świat wszedł w fazę globalnych przekształceń, których konsekwencji nie jesteśmy w stanie do końca przewidzieć. Już prawie nic nie będzie takie jak kiedyś, a o przyszłości da się sensownie powiedzieć jedynie tyle, iż nie będzie ona prostą kontynuacją dnia dzisiejszego¹⁵.

Zygmunt Bauman określa współczesność poprzez „płynne życie” i „płynną nowoczesność” jako zjawiska blisko spokrewnione¹⁶. Według cytowanego Autora,

społeczeństwo „płynnej nowoczesności” to społeczeństwo, w którym warunki działania ulegają zmianie, zanim sposoby działania zdążą zakrzepnąć w zwyczajowych i rutynowych formułach. Płynność życia i płynność społeczeństwa zasilają się i wzmacniają wzajemnie. Płynne życie, podobnie jak płynne społeczeństwo, nie potrafi zbyt długo zachowywać swego kształtu ani utrzymać stabilnego kursu¹⁷.

„Nowy Świat” współcześnie to „Świat Wirtualny” (rzeczywistość wirtualna). Zapoczątkowany przez beletrystykę w literaturze przygodowej¹⁸ i *science-fiction* zagranicznej¹⁹, krajowej²⁰, później w filmie²¹ stał się rzeczywistością. Okazał się na tyle fascynujący, że obecnie niezmiennie znajduje się w literaturze²² i filmie. Jego treści oraz obrazy zdominowały roboty, cyborgi,

¹⁴ Z. Melosik, *Kryzys męskości w kulturze współczesnej*, Poznań – Kozięgłowy 2002, s. 15.

¹⁵ E. Wnuk-Lipiński, *Granice wolności: pamiętnik polskiej transformacji*, Warszawa 2003, s. 7.

¹⁶ Z. Bauman, *Płynne czasy: życie w epoce niepewności*, Warszawa 2007, s. 5.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ J. Verne, *20.000 mil podmorskiej żeglugi*, Seria: Niezwykły świat Juliusza Verne'a, 1928, *Z Ziemi na Księżyc* 1865, przekł. J. Chorościcki, <http://www.comporecordeyros.cba.pl/lektury/Verne%20Juliusz%20-%20Z%20Ziemi%20na%20ksiezyc.pdf>. Audiobook czyta J. Zadura, H.G. Wellsa, Pierwsi ludzie na księżycu 2018.

¹⁹ I. Asimov, *Narodziny fundacji*, 2000, R.A. Heinlein, L. Monroe, *Hiob. Komedie sprawiedliwości*, 1984, D. Adams, *Autostopem przez Galaktykę*, 1978, D.A. Głuchowski, *Ja robot, Metro 2033*, 2005 („Metro trylogia Metro 2033”, „Metro 2034” i „Metro 2035”).

²⁰ S. Lem, *Dzienniki gwiazdowe*, 1957; *Solaris*, 1961; *Powrót z gwiazd*, 1961; *Niezwyciężony*, 1964; *Bajki robotów*, 1964.

²¹ Film „Podróż na Księżyc” (1902), „2001: Odyseja kosmiczna”, reż. Stanley Kubrick (1968), „Gwiezdne wojny”, reż. George Lucas, Irvin Kershner, Richard Marquand, Rian Johnson, J.J. Abrams (1977-2018), „E.T.” reż. Steven Spielberg (1982), „Łowca androidów” reż. Ridley Scott (1982), „Matrix” reż. Lily Wachowski, Lana Wachowski (1999), „Interstellar” reż. Christopher Nolan (2014), „Marsjanin” reż. Ridley Scott (2015).

²² F.W. Kres, *Król Bezmiarów*, 1992; A. Brzezińska, G. Wiśniewski, *Chwała ogrodów. Na ziemi niczyjej*, 2008, J. Dukaj, *Perfekcyjna niedoskonłość*, 2004 (przenosi nas w XXIX wiek); J.A. Zajdel,

statki kosmiczne. Bardzo często w połączeniu z nowymi formami życia królują w wydaniach literackich i produkcjach tego gatunku filmu. Po emisji filmu „2001: Odyseja kosmiczna” świat oszalał na punkcie tego typu gatunku filmu, który stał się elementem popkultury.

Świat wirtualny przyjmujemy najczęściej jako świat tworzony za pomocą technologii informacyjnej. Wydaje się, iż takie ujęcie pozwala na połączenie zastosowań informatyki i telekomunikacji, sprzętu komputerowego, oprogramowania, a także narzędzi oraz innych technologii. Wszystko to jest związane ze zbieraniem, przetwarzaniem, przesyłaniem, przechowywaniem, zabezpieczaniem i prezentowaniem informacji. Dostarcza ona użytkownikowi narzędzia, za pomocą których może on wytwarzać, pozyskiwać informacje, selekcjonować je, analizować, przetwarzać, gromadzić, zarządzać i przekazywać innym ludziom. Ten typ rzeczywistości jest nieskończony, tworzony, permanentnie wspomagany przez różnego rodzaju programy komputerowe, jak: aplikacje użytkowe, systemy operacyjne, programy narzędziowe, gry wideo, kompilatory i inne. Dodatkową atrakcyjność świata wirtualnego zwielokrotniają różnego rodzaju rozwiązania techniczne, pozwalające umieścić użytkownika w polu oddziaływania różnorodnych bodźców (wirtualne hełmy, rękawice, okulary)²³.

Współczesny świat wirtualny zyskał pełną aprobatę również w procesie kształcenia. Stał się elementem procesu kształcenia, szczególnie zawodowego, na poziomie oświatowym, wyższym, w edukacji pozaszkolnej. W okresie nazwanym „czasem profesjonalistów” w zdecydowanej większości dążymy do kształcenia opartego na technologiach informatycznych, z użyciem symulatorów. Wykorzystujemy tak zwane „jaskinie wirtualne” (stacjonarne, mobilne), w których dominuje oprogramowanie, oczujnikowanie i zastosowanie okularów Google Glass o rozszerzonej rzeczywistości, obsługiwanych głosem poprzez przetwarzanie języka naturalnego. Pozwala to przygotować nieskończoną liczbę sytuacji, z którymi możemy spotkać się w rzeczywistości. Technologia pozwala nam sprawdzić nasze reakcje na pojawiające się nowe sytuacje kryzysowe spowodowane siłami natury, czy przez człowieka. Zatem, poprzez systematyczne, wręcz permanentne kształcenie symulatorowe dajemy młodzieży wskazanie, iż przebywanie w świecie wirtualnym jest bardzo dobre, nie zważamy na konsekwencje wynikające z braku realnych relacji uczestników szkolenia.

Lalande 21185, 1966; Prawo do powrotu, 1975; Cylinder van Troffa, 1980; A. Sapkowski, Narrenturm, 2002; Boży bojownicy, 2004; Lux perpetua, 2006.

²³ P. Sitarski, *Czy rzeczywistość wirtualna to odkrycie nowego świata?* [w:] *Nowe media w komunikacji społecznej XX wieku*, red. M. Hopfinger, Warszawa 2002.

Ucieczka w „Nowe Światy”, „Świat Wirtualny”, „Świat Tworzony”. Człowiek w świecie wielowarstwowego ryzyka

Współcześnie najczęściej mamy do czynienia z ucieczką od rzeczywistości, realu. W nawiązaniu do tematu artykułu, w ujęciu Arthura Rebera i Emily Reber:

Ucieczka od rzeczywistości (reality, flight from), to nic innego, jak: wykorzystywanie fantazji oraz wymaginowanej satysfakcji w celu uniknięcia kontaktu z przykrą rzeczywistością. Może objawiać się na różne sposoby, obejmując nadmierną skłonność do marzeń, niewłaściwą racjonalizację, skłonność do alkoholu i narkotyków²⁴.

Spróbujmy odpowiedzieć na pytanie: Kiedy mamy do czynienia z ucieczką od rzeczywistości w „Nowe Światy”? Kiedy działania z tym związane zastępują działania życia codziennego? Kiedy Internet, środek psychoaktywny, dopalacz staje się metodą na problemy codziennego życia i w konsekwencji powoduje ucieczkę od rzeczywistości?

„Nowy Świat” po użyciu środków psychoaktywnych, dopalaczy²⁵ definiuję jako stan, w którym występują psychofizyczne zaburzenia związane na przykład z bólem, urojeniami prześladowczymi, iluzjami, omamami i tym podobnymi, w wyniku których jednostka podejmuje działania ryzykowne, jak na przykład próba samobójcza, okaleczenia, próby skoków przez okno, kiedy jej zachowaniom towarzyszy nerwowość, agresja, brak koordynacji ruchowej, wielomówność, nieracjonalne wypowiedzi, pewność siebie, błogostan i tym podobne.

„Nowy Świat” w cyberprzestrzeni definiuję jako stan iluzoryczny świata realnego, w którym występują psychofizyczne zaburzenia związane z użyciem narzędzi informatycznych zastępujących działania życia codziennego, powodujące, iż osoba korzystająca z nich bardzo często zatracza poczucie rzeczywistości.

Świat wirtualny młodzieży stanowią gry komputerowe²⁶ o interesującej grafice, intrygujących efektach dźwiękowych. Trójwymiarowy obraz o bar-

²⁴ A.S. Reber, E.M. Reber, *Słownik psychologii*, Warszawa, 2005, s. 822.

²⁵ P. Jabłoński, M. Jędrzejko, *Narkotyki i paronarkotyki. Perspektywa polska*, Warszawa 2010, s. 97. Termin „dopalacze” używany jest potocznie do określenia pewnej grupy substancji syntetycznych i naturalnych, a także ich mieszanek o działaniu psychoaktywnym; K.A. Moore i in., *α-Benzyl-N-Methyl-phenethylamine (BNMPA), an impurity of illicit methamphetamine synthesis: Pharmacological evaluation and interaction with methamphetamine*, Drug and Alcohol Dependence, 1995, 39, s. 83 (Dokonałi podziału dopalaczy ze względu na działanie, jakie wywołują w organizmie, pochodzenie i zawartość związków chemicznych).

²⁶ M. Bernasiewicz, J. Drozdowicz, *Kultura popularna w społeczeństwie współczesnym*, Kraków 2013.

dzo wysokim poziomie wykonania sprawia, iż osoba korzystająca z nich bardzo często zatracą poczucie rzeczywistości²⁷.

Warto wspomnieć, iż rzeczywistość tę w zdecydowanej większości odnosimy do współczesnej młodzieży, która na gruncie psychologii i pedagogiki jest definiowana najczęściej jako kategoria wiekowa jednostek będących w stanie przejściowym (fazie młodości) – między dzieciństwem a dorosłością, zmierzających w toku socjalizacji i rozwoju do osiągnięcia pełnej dorosłości. To grupa społeczna, która dzięki swej młodości i dynamice może stawać się czynnikiem zmiany społecznej i wywierać wpływ na przemiany całego społeczeństwa²⁸.

Młodzież w ujęciu socjologicznym to chłopcy, dziewczęta, osoby młode, młodzież szkolna, studencka, akademicka, harcerska, przedpoborowa. Z młodzieżą związany jest wiek dojrzewania, studium życia jednostki, okres przejściowy między dzieciństwem a dorosłością, który rozpoczyna się z początkiem dojrzewania płciowego, a kończy po osiągnięciu dojrzałości biologicznej i społecznej, zwany Adolescencją. Szybki wzrost fizyczny i rozwój psychiczny są na ogół przyczyną wielu napięć, stresów oraz innych zaburzeń emocjonalnych, objawiających się między innymi buntem przeciwko autorytetom: rodzicom, szkole, religii, oraz poszukiwaniem nowych „prawdziwych” wartości²⁹.

We wprowadzeniu do, wydanej w 2019 roku, pracy zbiorowej pod redakcją Mariusza Z. Jędrzejko i Autora artykułu odnajdujemy

Nasze dzieci wypłynęły na wielki ocean rzeczywistości realnej i cyfrowej. Ich podróż przypomina nieco wyprawę Magellana i Kolumba. Wiedzą, że płyną i że coś tam jest, ale nie zawsze wiedzą co i gdzie. Brakuje im map, i nawigatorów³⁰.

Na podstawie przeprowadzonych badań w latach 2012-2014 i 2016-2018 możemy wyodrębnić zarówno przyczyny uciezek w nowe światy, jak i ich skutki.

Przyczyny uciezek w „Nowe Światy”:

- globalny ekspansjonizm,
- silny wpływ przemian społecznych i ekonomicznych na przemiany oraz wzorce kulturowe,

²⁷ Ch. McCauley Ohannessian, *A longitudinal examination of the relationship between technology use and substance use during adolescence*, [w:] *Technology and Youth: Growing Up in a Digital World, Sociological Studies of Children and Youth*, red. S. Lee Blair, P. Neff Claster, S.M. Claster, Bingley 2015, s. 309.

²⁸ *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 3, red. T. Pilch, Warszawa 2003, s. 327.

²⁹ K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 2000, s. 14.

³⁰ M.Z. Jędrzejko, M. Walancik, *Od rozwoju zaburzonego do zrównoważonego*, Milanówek – Warszawa 2019, s. 9.

- bardzo duże możliwości technologiczne (cyberświat, serwisy społecznościowe, gadżety technologiczne),
- łatwość dostępu do nowych technologii w otoczeniu,
- rewolucja cyfrowa,
- odcięcie się od problemów codzienności (szkoły, problemów rodzinnych, w tym problemów rodziców),
- nadmierne wymagania,
- brak bliskości,
- szukanie odskoczni,
- szukanie zastrzyków adrenaliny,
- ucieczka od nudy i beczynności,
- życie w prymacie natychmiastowości,
- hiperinflacja systemu wartości,
- defragmentaryzacja rodziny,
- rodzina w wektorze przesuniętego czasu.

Skutki ucieczek w „Nowe Światy”:

- rozpad rodziny,
- samobójcze śmierci,
- życie w samotności,
- zerwanie naturalnych relacji (rodzinnych, zawodowych, środowiskowych),
- utrata pracy,
- nienawiść internetowa,
- potęgowanie nacjonalistycznych nastrojów,
- radykalizm młodzieżowy – skręt w prawo,
- postawy nonkonformistyczne,
- fizyczna ucieczka ze środowiska domowego.

Podsumowanie

Zygmunt Bauman określa współczesność poprzez „płynne życie” i „płynną nowoczesność”³¹ jako zjawiska blisko spokrewnione. Według tegoż Autora, społeczeństwo „płynnej nowoczesności” to społeczeństwo, w którym warunki działania ulegają zmianie zanim sposoby działania zdążą zakrzepnąć w zwyczajowych i rutynowych formułach. Płynność życia i płynność społeczeństwa zasilają się i wzajemnie wzmacniają. Płynne życie, podobnie jak

³¹ Z. Bauman, *Płynne czasy: życie w epoce niepewności*, Warszawa 2007, s. 5.

płynne społeczeństwo, nie potrafi zbyt długo zachowywać swego kształtu, ani utrzymać stabilnego kursu³². Obecnie

Nadszedł też czas roztapiania wzorców zależności i wzajemnych relacji (...) niedostatek takich właśnie wzorców, kodeksów i zasad, których można by przestrzegać, które można by uznać za punkty orientacyjne i którymi można by się kierować w przyszłości, staje się dzisiaj coraz bardziej widoczny³³.

Współczesna zmiana we wszystkich sferach życia jest tak duża, głęboka, iż nie nadążamy z ich diagnozą. Na przykład, kobiety

zwalczają w sobie nieprzydatne tradycyjne cechy kobiece, a przyjmują z ochotą męską korporacyjną tożsamość, z wszelkimi tego konsekwencjami³⁴.

Niewątpliwie, co podkreślali wielokrotnie badani, życie w kulturze natychmiastowości skłania do uciezek w „Nowe Światy”. Jak pisze Zbyszko Melosik,

młodzi ludzie żyją w nieustannym potoku nieokreślonej zmiany, kreowanej przez sytuację i impulsy. W takim sposobie myślenia znikają Pamięć i Historia – „nie ma na nie czasu”; zresztą każdy moment w przeszłości, który jest przywołany, znika w ogromnym pędzie i prymacie natychmiastowości³⁵.

Brak rozwiązań systemowych, ciągłości w polityce państwa w kategoriach aktywności zawodowej młodych ludzi, perspektyw rozwojowych oraz wiele innych przyczyn wynikających z „przemian społecznych, politycznych, obyczajowych i ekonomicznych”³⁶ sprzyja ucieczce w „Nowe Światy”, gdzie przez chwilę zapominają o kłopotach, czują się na pozór bezpieczni.

Gdybyśmy chcieli podsumować jednym zdaniem: dlaczego ludzie współcześnie uciekają w „Nowe Światy”, można powiedzieć, iż chcą odciąć się od problemów codziennego życia. Można też zaryzykować tezę, iż nie ma jednostki, która nie chciałaby uciec od rzeczywistości. Stawianie czoła problemom jest o wiele trudniejsze, niż ucieczka w „Nowy Świat”, „Świat Wirtualny”, „Świat Tworzony”. Wszystko byłoby OK do momentu, kiedy „Nowy Świat”, „Świat Wirtualny”, „Świat Tworzony” nie stanie się metodą

³² Tamże,

³³ Tamże, s. 14-15.

³⁴ A. Gromkowska-Melosik, *Sukces edukacyjno-zawodowy i problem maskulinizacji kobiet*, [w:] *Tożsamość w społeczeństwie współczesnym: pop-kulturowe i (re)interpretacje*, red. A. Gromkowska-Melosik, Z. Melosik, Kraków 2012, s. 82.

³⁵ Z. Melosik, *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Kraków 2013, s. 167.

³⁶ M. Teesson, L. Degenhardt, W. Hall, *Uzależnienia*, Gdańsk 2005, s. 10.

na rozwiązanie problemów. Kiedy nasze życie nie staje się tylko zależne od środków psychoaktywnych, dopalaczy, komputera, smartfonu. Czy da się odpowiedzieć jednym zdaniem: Jak zapobiegać ucieczce młodzieży w „Nowe Światy”? Należy zauważać ją samą, jej problemy i szanować jej podmiotowość.

W przypadku świata wirtualnego, posługując się dowolną technologią, należy pamiętać myśl amerykańskiego filozofa i medioznawcy Neila Postmana (1931-2003): „Każdą technologią jest zarazem ciężarem i błogosławieństwem; nie albo-albo, lecz tym i tym jednocześnie”³⁷, i jak pisze Janusz Morbitzer, winna ona nas „skłaniać do refleksji nad konsekwencjami korzystania z technologii i powstrzymać przed nadmiernym technologicznym entuzjazmem”³⁸.

„Nowe Światy” zawsze są inne, różniące się od dotychczasowych, a ucieczki w nie mogą być również pozytywne. Kiedy przeprowadzałem wywiad-rozмовę z jedną z bardzo znanych osób w Polsce i na świecie, to na pytanie: *Co było impulsem do wyboru jej drogi życiowej, która stała się pasją, a w rzeczywistości wędrówką w „Nowe Światy”*, odpowiedziała:

Po transformacji złożyłem wypowiedzenie w pracy. Zajmując kierownicze stanowisko w państwowym zakładzie, gwarantujące mnie i mojej rozwijającej się rodzinie (żona była z kolejnym dzieckiem w ciąży) stabilizację, nie mogłem już dłużej przychodzić do pracy, do powtarzających się stałych działań (codzienne te same spotkania, odprawy, podziały zadań, rozliczenia). Chciałem zrobić coś więcej, nie ukrywam, że chciałem przejść do historii. W przedstawionym przypadku „Nowe Światy”, jak i ucieczka w nie okazała się pozytywna.

BIBLIOGRAFIA

- Andersson Ch., Kristinsson J., Gry J., *Occurrence and Use of Hallucinogenic Mushrooms Containing Psilocybin Alkaloids*, Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2009.
- Babbie E.R., *The Practice of Social Research*, Wadsworth/Thomson Learning, All Rights Reserved 2001.
- Bauman Z., *Płynne czasy: życie w epoce niepewności*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2007.
- Busse G., *Morphine. Drugs the Straight Fact*, Chelsea House Publishers, New York 2006.
- Bernasiewicz M., Drozdowicz J., *Kultura popularna w społeczeństwie współczesnym*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013.
- Chrostowski W., *Pięcioksiąg, czyli Tora Mojżesza*, skrypt dla studentów II roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Warszawa 2007.
- Dziamski G., *Rola kultury w procesie integracji europejskiej*, „Europa Wschodu i Zachodu”, 3, Poznań 1999.

³⁷ N. Postman, *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*, przekł. A. Tanalska-Dulęba, Warszawa 2004, s. 16.

³⁸ J. Morbitzer, *Cyfrowy świat – nowe wyzwania dla edukacji XXI wieku*, Dąbrowa Górnicza 2018, s. 13.

- Dziamski G., *Education for Common Europe*, [w:] *Europaisierung der Bildungs-systeme*, red. Z. Drozdowicz, P. Gerlich, K. Glass, Wien – Poznań 2000.
- Dziamski G., *Kłopoty z kulturą*, *Przegląd Kulturoznawczy*, 2010, 2(8).
- Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 3, red. T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2003.
- Gromkowska-Melosik A., *Sukces edukacyjno-zawodowy i problem maskulinizacji kobiet*, [w:] *Tożsamość w społeczeństwie współczesnym: pop-kulturowe i (re)interpretacje*, red. A. Gromkowska-Melosik, Z. Melosik, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012.
- Hołyst B., *Struktura i dynamika samobójstw w Polsce*, *Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne*, 1977, 7.
- Hołyst B., *Na granicy życia i śmierci*, Wydawnictwo „69” : Agencja Wydawnicza „Cinderella Books”, Warszawa 1996.
- Jabłoński P., Jędrzejko M., *Narkotyki i paranarkotyki. Perspektywa polska*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2010.
- Jędrzejko M.Z., Walancik M., *Narkotyki i narkomania. Zjawiska globalne – problemy lokalne. Eksperymenty z narkotykami i innymi substancjami psychoaktywnymi wśród młodzieży i dzieci na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2014.
- Jędrzejko M.Z., Walancik M., *Od rozwoju zaburzonego do zrównoważonego*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Milanówek – Warszawa 2019.
- McCauley Ohannessian Ch., *A longitudinal examination of the relationship between technology use and substance use during adolescence*, [w:] *Technology and Youth: Growing Up in a Digital World, Sociological Studies of Children and Youth*, red. S. Lee Blair, P. Neff Cluster, S.M. Cluster, Emerald Group Publishing Limited, Bingley 2015.
- McEntarffer R., Weseley Allyson J., *Barron's AP Psychology, Barron's Educational Series*, New York 2007.
- Malendowski W., Mojsiewicz Cz. (red.), *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Atla 2, Wrocław 2004.
- Melosik Z., *Kryzys męskości w kulturze współczesnej*, Wydawnictwo Wolumin, Poznań – Koziegłowy 2002.
- Melosik Z., *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013.
- Moore K.A., Lichtman A.H., Poklis A., Borzelleca J.F., *α-Benzyl-N-Methyl-phenethylamine (BNMPA), an impurity of illicit methamphetamine synthesis: Pharmacological evaluation and interaction with methamphetamine*, *Drug and Alcohol Dependence*, 1995, 39.
- Morbitz J., *Cyfrowy świat – nowe wyzwania dla edukacji XXI wieku*, PDF, Dąbrowa Górnicza 2018.
- Nowy słownik języka polskiego PWN, P...Ż*, red. M. Bańko, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, Wydawnictwo Graffiti BC, Toruń 2000.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Wydawnictwo Święty Wojciech, Poznań 2006.
- Postman N., *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*, przekł. A. Tanalska-Dulęba, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 2004.
- Reber A.S., Reber E.S., *Słownik psychologii*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005.
- Sitarski P., *Czy rzeczywistość wirtualna to odkrycie nowego świata?* [w:] *Nowe media w komunikacji społecznej XX wieku*, [w:] *Nowe media w komunikacji społecznej XX wieku*, red. M. Hopfinger, Oficyna Naukowa, Warszawa 2002.

- Sitarski P., *Rozmowa z cyfrowym cieniem. Model komunikacyjny rzeczywistości wirtualnej*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2002.
- Teesson M., Degenhardt L., Hall W., *Uzależnienia*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Wnuk-Lipński E., *Granice wolności: pamiętnik polskiej transformacji*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2003.
- Wrona J., *Dopalacze: demony naszych czasów*, Wydawnictwo Misjonarzy Krwi Chrystusa, Częstochowa 2011.
- Verne J., *20.000 mil podmorskiej żeglugi*, Seria: Niezwykły świat Juliusza Verne'a, 1928, *Z Ziemi na Księżyc* 1865, przekł. J. Chorościcki, <http://www.comporecordeyros.cba.pl/lektury/Verne%20juliusz%20-%20Z%20Ziemi%20na%20ksiezyc.pdf>. Audiobook czyta J. Zadura, H.G. Wellsa, Pierwsi ludzie na księżycu 2018.